IL-QORTI TAL-APPELL KRIMINALI

Onor. Imħallef Dr. Aaron M. Bugeja M.A. (Law), LL.D. (melit)

Illum 5 t'April 2022

Appell numru 84/2021

Il-Pulizija
vs.
Orazio (Grazio) VELLA

Il-Qorti rat is-segwenti :

A. L-IMPUTAZZJONIJIET

1. Dan huwa appell tal-Avukat Ġenerali minn sentenza mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati (Malta) nhar l-24 ta' Frar 2021 fil-konfront ta' Orazio (Grazio) VELLA (detentur tal-karta tal-identita' bin-numru: 503170M) li ġie mixli talli :-
   i. Fuq talba tal-Awtorita' tas-Saħħa u Sigurta' fuq il-Post tax-Xogħol fil-kapaċita' tiegħu personali u/jew bħala persuna li tħaddem nhar is-7 ta' Settembru 2018 matul il-ġurnata u/jew fil-ġranet ta' qabel fi Speranza Court, Vjal l-Indipendenza/ Triq il-Ħarifa, l-Mosta naqas milli jħares is-saħħa u s-sigurta' tal-impjegati kif ukoll tal-persuni kollha li jistgħu jiġu affetwati bix-xogħol li jkun qiegħed isir u dan billi naqas milli jieħu l-passi neċessarji kollha sabiex jiġu evitat dannu fiżiku, korriment jew mewt fuq il-post tax-xogħol u dan billi bħala persuna li tħaddem naqas li jara li x-xogħol fil-għoli ikun ippjanat sew u tieħu miżuri xierqa u suffiċjenti biex jipprevjeni waqgħat minn distanzi li jistgħu jikkawżaw danni personali.

Naqas li jara li x-xogħol fil-għoli jitwettaq biss b'tagħmir xieraq jew li jintużaw mezzi kollettivi ta' protezzjoni bħal bennieni, pjattaformi, jew xbieki ta' sigurta'. Fejn bennieni huma wżati, dawn għandhom ikunu solidi, għoljin biżżejjed u jkollhom almenu zokklu, poġġaman prinċipali u poġġaman intermedju jew alternattiva ekwivalenti. Naqas li jara li ilqugħ protettiv, barrieri, jew forma oħra ta' protezzjoni għandha tiġi mwaħħla madwar garigori, turġien, xaftijiet, gallarji, it-truf, fetħjiet u f'xi oqsma oħra kollha fejn kull persuna tista' taqa' distanza li tista' tikkawża ħsara personali, jew li jaqgħu ġewwa xi likwidu jew materjal li jinvolvi riskji mill-għarqa jew korriment serju. Naqas milli jara li lqugħ protettiv, barrieri, jew forma oħra ta' protezzjoni għandhom ikunu ta' kostruzzjoni tajba, materjal tajjeb u sod ta' għoli adegwat u ta' saħħa adegwata għall-iskop li huma użati u dan ai termini tal-Artikoli 6(1)(2) tal-Kapitolu 424 tal-Liġijiet ta' Malta u Regolament 5.1., 5.2., 5.3., 5.4., 5.5. ta' Skeda IV Sezz, II Part B tal-Avviż Legali 88/2018;

ii. Kif ukoll talli fl-istess żminijiet, lok u ċirkostanzi bħala persuna li tħaddem naqset milli tagħmel evalwazzjoni xierqa tal-perikli għas-saħħa u s-sigurta kollha li jistgħu jkunu preżenti fuq il-post tax-xogħol fis-sensi tar-regolament 10(1) tal-Avviż Legali 36 tal-2003 ossija Leġislazzjoni Sussidjarja 424.18.

B. IS-SENTENZA APPELLATA

2. Permezz tas-sentenza aktar 'il fuq imsemmija, il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) bħala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali, sabet lil-imputat appellat mhux ħati tal-imputazzjonijiet kollha miġjuba kontra tiegħu u konsegwentement illiberatu minn kull ħtija u piena skont il-Liġi.

C. L-APPELL INTERPOST

3. Illi l-Avukat Ġenerali appellat minn din is-sentenza limitatament fir-rigward ta' dik il-parti tas-sentenza fejn il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) ma sabitx lill-appellat ħati tal-ewwel imputazzjoni miġjuba kontra tiegħu u talbet lil din il-Qorti sabiex tirriforma s-sentenza appellata u tvarja dik il-parti tas-sentenza fejn ma sabitx lill-appellat ħati tal-ewwel imputazzjoni u minflok issibu ħati tagħha u tinfliġġi piena skont il-Liġi filwaqt li tikkonfermaha fil-bqija u dan wara li stqarret is-segwenti:

i. Minn ħarsa lejn ir-ritratti esebiti minn Mira Borg Pisha huwa evidenti li s-sit de quo kellu diversi nuqqasijiet li lanqas hemm bżonn li wieħed jitratta fuqhom għaliex jitkelmu waħidhom. Huwa evidenti mir-ritratti li tali nuqqas kien eżistenti waqt l-ispezzjoni li xehdet dwara Mira Borg Pisha liema

spezzjoni skattat dawn il-proċeduri. Mir-ritratti jirriżulta li s-sit ma kellux lqugħ fuq is-saqaf fejn kien qiegħed isir ix-xogħol tal-planti qabel ma jingħata l-konkos għas-saqaf. Dan in-nuqqas kien jidher waqt l-ispezzjoni li saret u li xehdet dwarha Borg Pisha. Għalkemm il-Prosekuzzjoni setgħet saret aħjar, dan ma kellux jiggwadanja minnu l-appellat.

D. IL-PARTI ĠENERALI

4. Illi din il-Qorti hija Qorti ta' reviżjoni tas-sentenza tal-Qorti tal-Maġistrati u ma tbiddilx l-apprezzament tal-provi magħmul mill-Qorti tal-Maġistrati meta dik il-Qorti tkun legalment u raġonevolment korretta fl-apprezzament li hija kienet għamlet. Fis-sentenza **Ir-Repubblika ta' Malta vs Emanuel ZAMMIT** deċiża mill-Qorti tal-Appell Kriminali (Sede Superjuri)[1] intqal:

> kif dejjem gie ritenut huwa principju stabbilit fil-gurisprudenza ta' din il-Qorti li hija ma tiddisturbax l-apprezzament dwar il-provi maghmul mill-ewwel Qorti jekk tasal ghall-konkluzjoni li dik il-Qorti setghet ragjonevolment u legalment tasal ghall-konkluzjoni li tkun waslet ghaliha. Fi kliem iehor, din il-Qorti ma tirrimpjazzax id-diskrezzjoni fl-apprezzament tal-provi ezercitata mill-ewwel Qorti izda taghmel apprezzament approfondit tal-istess biex tara

---

[1] Tal-21 t'April 2005. Ara wkoll Ara, fost ohrajn, l-Appelli Kriminali Superjuri: **Ir-Repubblika ta' Malta vs Domenic Briffa**, 16 ta' Ottubru 2003; **Ir-Repubblika ta' Malta vs Godfrey Lopez** u r-**Repubblika ta' Malta v. Eleno sive Lino Bezzina** 24 ta' April 2003, **Ir-Repubblika ta' Malta vs Lawrence Asciak sive Axiak** 23 ta' Jannar 2003, **Ir-Repubblika ta' Malta vs Mustafa Ali Larbed**; **Ir-Repubblika ta' Malta vs Thomas sive Tommy Baldacchino**, 7 ta' Marzu 2000, **Ir-Repubblika ta' Malta vs Ivan Gatt**, 1 ta' Dicembru 1994; u **Ir-Repubblika ta' Malta vs George Azzopardi**, 14 ta' Frar 1989; u l-Appelli Kriminali Inferjuri: **Il-Pulizija vs Andrew George Stone**, 12 ta' Mejju 2004, **Il-Pulizija vs Anthony Bartolo**, 6 ta' Mejju 2004; **Il-Pulizija vs Maurice Saliba**, 30 ta' April 2004; **Il-Pulizija vs Saviour Cutajar**, 30 ta' Marzu 2004; **Il-Pulizija vs Seifeddine Mohamed Marshan** et, 21 ta' Ottubru 1996; **Il-Pulizija vs Raymond Psaila et**, 12 ta' Mejju 1994; **Il-Pulizija vs Simon Paris**, 15 ta' Lulju 1996; **Il-Pulizija vs Carmel sive Chalmer Pace**, 31 ta' Mejju 1991; **Il-Pulizija vs Anthony Zammit**, 31 ta' Mejju 1991.

Fil-kawża **Ir-Repubblika ta' Malta vs Domenic Briffa** ġie mistqarr li :

> Kif gie ritenut diversi drabi, hawn qieghdin fil-kamp ta' l- apprezzament tal-fatti, apprezzament li l-ligi tirrizerva fl- ewwel lok lill-gurati fil-kors tal-guri, u li din il-Qorti ma tiddisturbahx, anke jekk ma tkunx necessarjament taqbel mija fil-mija mieghu, jekk il-gurati setghu legittimament u ragonevolment jaslu ghall-verdett li jkunu waslu ghalih. Jigifieri l-funzjoni ta' din il-Qorti ma tirrizolvix ruhha f'ezercizzju ta' x'konkluzjoni kienet tasal ghaliha hi kieku kellha tevalwa l-provi migbura fi prim'istanza, imma li tara jekk il-verdett milhuq mill-gurija li tkun giet "properly directed", u nkwadrat fil-provi prodotti, setax jigi ragonevolment u legittimament milhuq minnhom. Jekk il-verdett taghhom huwa regolari f'dan is-sens, din il-Qorti ma tiddisturbahx (ara per ezempju Ir-Repubblika ta' Malta v. Godfrey Lopez u r-Repubblika ta' Malta v. Eleno sive Lino Bezzina decizi minn din il-Qorti fl-24 ta' April 2003, Ir-Repubblika ta' Malta v. Lawrence Asciak sive Axiak deciza minn din il-Qorti fit-23 ta' Jannar 2003, Ir-Repubblika ta' Malta v. Mustafa Ali Larbed deciza minn din il-Qorti fil-5 ta' Lulju 2002, ir-Repubblika ta' Malta v. Thomas sive Tommy Baldacchino deciza minn din il-Qorti fis-7 ta' Marzu 2000, u r-Repubblika ta' Malta v. Ivan Gatt deciza minn din il-Qorti fl-1 ta' Dicembru 1994).

jekk dik l- ewwel Qorti kinitx ragjonevoli fil-konkluzjoni taghha. Jekk, izda, din il-Qorti tasal ghall-konkluzjoni li l-ewwel Qorti, fuq il-provi li kellha quddiemha, ma setghetx ragjonevolment jew legalment tasal ghall-konkluzjoni li tkun waslet ghaliha, allura din tkun raguni valida, jekk mhux addirittura impellenti, sabiex din il-Qorti tiddisturba dik id-diskrezzjoni u konkluzjoni.

5. Anke jekk din il-Qorti tistħarreġ ix-xiehda li tkun tressqet quddiem il-Qorti tal-Maġistrati, ir-rwol ta' din il-Qorti jibqa' dak ta' reviżjoni tad-deċiżjoni mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati. Fil-kors ordinarju tal-funzjoni tagħha, ma ssirx Qorti ta' ritrattazzjoni, u ma terġax tisma' l-każ u tiddeċiedi l-każ mill-ġdid. Id-deċiżjoni jekk l-imputat ikunx ħati jew le teħodha l-Qorti tal-Maġistrati, li għandha d-dover li tanalizza l-provi u l-argumenti legali kollha u tasal għall-konklużjonijiet tagħha.[2]

6. Din il-Qorti, b'hekk tirrevedi s-sentenza tal-Qorti tal-Maġistrati billi tara jekk u safejn, bis-saħħa tal-provi li jkunu ġew miġjuba mill-partijiet u tal-argumenti legali dibattuti quddiem il-Qorti tal-Maġistrati, setgħetx dik il-Qorti legalment u raġonevolment tasal għall-konklużjoni milħuqa minnha fis-sentenza tagħha. Biex tagħmel dan ix-xogħol ta' reviżjoni din il-Qorti, tkun trid tifli l-provi u l-argumenti miġjuba quddiem il-Qorti tal-Maġistrati u tara jekk, u safejn, b'dawk il-provi li kellha quddiemha, il-Qorti tal-Maġistrati setgħetx tasal għall-konklużjonijiet tagħha kif jidhru fis-sentenza b'mod tajjeb u skont il-Liġi.

7. Dawn il-provi pero jridu qabel xejn ikunu jirrispettaw ir-regoli tal-evidenza fi proċedimenti penali. L-artikolu 637 tal-Kodiċi Kriminali jgħid li għal dak li jirrigwarda xhieda ta' eta' minuri, xhieda tal-imputat kif ukoll ix-xhieda ta' persuni li huma klassifikati taħt l-artikolu 636 tal-Kodiċi Kriminali, fosthom persuni li jkollhom interess fil-kwistjoni li fuqha tkun meħtieġa x-xhieda tagħhom, jew fir-riżultat tal-kawża:

> id-deċiżjoni (dwar il-kredibbilta tagħhom) titħalla fid-diskrezzjoni ta' min għandu jiġġudika l-fatti, billi jittieħed qies tal-imġieba, kondotta u karattru tax-xhud, tal-fatt jekk ix-xhieda għandiex mis-sewwa jew hix konsistenti, u ta' fattizzi oħra tax-xhieda tiegħu, u jekk ix-xhieda hix imsaħħa minn xiehda oħra, u taċ-ċirkostanzi kollha tal-każ.

8. Imbagħad l-artikolu 638 tal-Kodiċi Kriminali jagħmilha ċara li huwa fid-dover tal-Prosekuzzjoni li ġġib il-provi kollha u l-aħjar prova possibbli sabiex il-grad tal-prova tal-Prosekuzzjoni jintlaħaq

[2] u dan sakemm ma jkunx hemm raġunijiet eċċezzjonali entro l-parametri ta' dak li jipprovdi l-artikolu 428(3)(5) tal-Kodiċi Kriminali li din il-Qorti tkun tista' tiddeċiedi hi l-meritu tal-kawża.

b'suċċess. Jekk dawk il-provi jkunu jikkonsistu prinċipalment fil-verżjoni ta' xhud waħdieni, il-Qorti xorta waħda tista' tasal sal-grad ta' prova rikjest fi proċedimenti kriminali, jekk dak ix-xhud ikun ġie emnut; u dan peress li f'din l-eventwalita, din ix-xiehda ssir biżżejjed biex tagħmel prova sħiħa u kompluta minn kollox, daqs kemm kieku l-fatt ġie ippruvat minn żewġ xhieda jew aktar. Fil-fatt l-artikolu 638(2) tal-Kodiċi Kriminali jgħid li xhud wieħed waħdu, jekk emnut, huwa suffiċjenti sabiex fuq ix-xiehda tiegħu il-Qorti tkun tista' ssib ħtija. Dan il-prinċipju ġie kkonfermat f'diversi każijiet li dawn il-Qrati kellhom quddiemhom fil-passat.[3] Jiġifieri huwa legalment korrett u permissibbli Qorti ta' Ġustizzja Kriminali tasal li ssib ħtija f'persuna akkużata fuq ix-xiehda ta' xhud wieħed biss.

9. In oltre kif gie ritenut mil-Qorti fl-Appell Kriminali fis-sentenza fl-ismijiet **Il-Pulizija vs Joseph Thorne:**[4]

> mhux kull konflitt fil-provi ghandu awtomatikament iwassal ghall-liberazzjoni tal-persuna akkuzata. Imma l- Qorti, f' kaz ta' konflitt fil-provi, trid tevalwa l-provi skond il-kriterji enuncjati fl-artikolu 637 tal-Kodici Kriminali w tasal ghall-konkluzzjoni dwar lil min trid temmen u f' hix ser temmnu jew ma temmnux'.

10. F'dan il-kuntest, allura, l-akbar sfida li jkollhom il-Qrati fil-każijiet li jisimgħu hija li jiskopru l-verita storika; u dan peress li l-evidenza li tinġieb quddiemhom - kemm dik diretta, kif ukoll dik indiretta - mhux dejjem neċessarjament twassal għall-dik il-verita'. Xhud jista' jkun konsistenti kemm fil-veritajiet li jgħid, kif ukoll fil-gideb li jista' jkun qiegħed jgħid. U huwa għalhekk li jeżisti wkoll ir-reat ta' sperġur. Il-Qrati ma għandhomx is-setgħa li jaqraw l-imħuħ tan-nies. Il-Qrati jippruvaw jifhmu xi jkollhom f'moħħhom, f'qalbhom u fil-kuxjenza tagħhom in-nies li jidhru quddiemhom biss mill-kliem li jgħidu u mill-egħmil tagħhom. Il-Qrati jridu jistrieħu biss fuq il-provi li jkunu nġiebu quddiemhom – ċjoe l-evidenza diretta jew l-evidenza indiretta.

11. L-evidenza indiretta hi dik li prinċipalment tistrieħ fuq iċ-ċirkostanzi partikolari tal-każ. Għalkemm iċ-ċirkostanzi ma jitkelmux

[3] Ara fost oħrajn l-appelli kriminali sede inferjuri fl-ismijiet **Il-Pulizija vs Joseph Bonavia** ppreseduta mill-imħallef Joseph Galea Debono u datata s-6 ta' Novembru 2002; **Il-Pulizija vs Antoine Cutajar** ippreseduta mill-Imħallef Patrick Vella u deċiża fis-16 ta' Marzu 2001; **Il-Pulizija vs Carmel Spiteri** ippreseduta mill-Imħallef David Scicluna u deċiża fid-9 ta' Novembru 2011; Ara wkoll **Ir-Repubblika ta' Malta vs Martin Dimech** deċiża mill-Qorti tal-Appell Sede Superjuri u ppreseduta mill-Imħallfin Joseph Filletti, David Scicluna u Joseph R. Micallef u datata 24 ta' Settembru 2004.
[4] Deċiza fid-9 ta' Lulju 2003 mill-Qorti tal-Appell Kriminali Sede Inferjuri ippreseduta mill-Imħallef Joseph Galea Debono.

bħax-xhieda, u b'hekk ma jistgħux jigdbu, mill-banda l-oħra jistgħu jkunu qarrieqa. Dawn il-Qrati dejjem straħu fuq il-prinċipju li biex l-evidenza ċirkostanzjali tkun is-sies ta' sejbien ta' ħtija, din trid tkun univoka, jiġifieri li tipponta biss u esklussivament lejn direzzjoni u konklużjoni waħda u xejn ħliefha. Altrimenti, jekk iċ-ċirkostanzi jagħtu lok għal aktar minn konklużjoni waħda, il-Qorti ma tkunx tista' tistrieħ fuqhom biss biex tkun tista' ssib ħtija. Jekk ikun hemm dubju dettat mir-raġuni, il-Qorti ma tkunx tista' ssib ħtija fl-imputat jew akkużat.

12. Mill-banda l-oħra biex persuna tiġi misjuba ħatja, il-Liġi kriminali **ma teħtieġx** li din tkun stabbilita b'ċertezza assoluta. Il-Liġi tal-proċedura Maltija hija imnisla mis-sistema Ingliż fejn huwa meħtieġ li biex Qorti ta' Ġustizzja Kriminali tkun tista' ssib ħtija f'akkużat, il-Prosekuzzjoni tkun trid irnexxielha tipprova l-każ tagħha lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni in bażi għall-provi imresqa minnha. Jekk id-Difiża tipprova l-punt tagħha fuq bażi ta' probabbilita, jew tislet argument, inkluż mill-provi tal-Prosekuzzjoni stess, u jirnexxielha ddaħħal dubju dettat mir-raġuni, allura l-Qorti ma tkunx tista' ssib ħtija fl-akkużat.

13. Il-Qorti tkun tista' tasal għal din il-konklużjoni biss wara li tkun għarblet il-provi ammissibbli kollha li jkunu tressqu quddiemha, jiġifieri kemm l-evidenza ordinarja kif ukoll dik esperta, kemm dik diretta u kif ukoll dik indiretta. Fl-aħħar mill-aħħar dik il-Qorti trid tkun żgura moralment, sure fis-sistema Legali Ingliż,[5] li l-każ seħħ skont kif tkun qed tipprospetta l-Prosekuzzjoni lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni. Dan huwa l-ogħla livell ta' prova li l-Liġi teħtieġ biex tinstab ħtija; livell li huwa anqas miċ-ċertezza assoluta, iżda li huwa ogħla mill-bilanċ tal-probabbilitajiet.

14. Fil-każ Ingliż **Majid**,[6] Lord Moses stqarr hekk :

> Judges are advised by the Judicial Studies Board, as they have been for many years, to direct the jury that before they can return a verdict of guilty, they must be sure that the defendant is guilty.

15. Inoltre, fil-ktieb tagħhom **The Modern Law on Evidence**, Adrian Keane u Paul McKeown[7] jgħidu s-segwenti:

---

[5] **R v Majid**, 2009, EWCA Crim 2563, CA at 2
[6] ibid.
[7] Oxford University Press, 2012, p. 106 – 108.

In the wake of difficulties encountered with the formula of proof beyond reasonable doubt, Majid makes it clear that the direction on the criminal standard must adhere to the formula of proof by being “sure”, in accordance with the longstanding advice given to judges by the Judicial Studies Board. That advice currently contained in the Crown Court Bench Book, is simply that the prosecution prove their case if the jury, having considered all the relevant evidence, are sure that the accused is guilty. Further explanation is described as 'unwise'. If the jury are not sure then, they must find the accused not guilty.

16. Meta jiġi biex ifisser dan il-grad ta’ prova fi proċedimenti kriminali, l-Imħallef William Harding kien xi drabi jirreferi għal dal-kunċett bħala l-prinċipju **tas-sikurezza**. Hekk per eżempju fl-appell kriminali fl-ismijiet **Il-Pulizija vs Joseph Peralta** deċiża mill-Qorti Kriminali nhar il-25 t’April 1957 dik il-Qorti kienet qalet li f’dak il-każ, in bażi għall-provi miġjuba quddiemha hija setgħet tasal **b’sikurezza** għall-konklużjoni fir-rigward tal-istat tal-imputat, liema stat fattwali kellu jiġi pruvat in bażi għal sufficjenza probatorja lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni. B’hekk dik il-Qorti ġja fl-1957 kienet irrikonoxxiet l-ekwivalenza bejn l-istat mentali ta’ sikurezza mas-sufficjenza probatorja lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni, kif ukoll illum rifless fil-ġurisprudenza l-aktar reċenti fl-Ingilterra u Wales.

17. U huwa biss meta jkun hemm **id-dubju veru, bażat fuq ir-raġuni, fuq is-sens komun u fuq il-buon sens, ċjoe d-dubju li jibqa’ jippersisti wara li jsir stħarriġ dettaljat u b’attenzjoni, b’diliġenza u b’mod imparzjali tal-provi u l-argumenti kollha li jkunu ġew imresqin mill-Prosekuzzjoni u mid-Difiża** li mbagħad, jekk jibqa’ jippersisti dan id-dubju, jkun jista’ jingħad li dak il-livell ta’ sikurezza, ossija sufficjenza probatorja lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni ma jkunx intlaħaq; u li allura bħala konsegwenza, il-Qorti ma tkunx tista’ tiddikkjara lill-ħati tal-akkużi miġjuba kontrih.

18. Meta l-partijiet fi proċeduri penali, jagħżlu li jresqu prova, huma jridu jissodisfaw il-best evidence rule, ċjoe jridu jresqu l-aħjar prova li tkun tista’ tiġi preżentata fil-każ konkret. Fis-sentenza fl-ismijiet **Ir-Repubblika ta’ Malta vs George Spiteri** deċiża mill-Qorti tal-Appell Kriminali, ġie ritenut is-segwenti:

Huwa principju fondamentali fil-process kriminali li l-ligi tesigi li kull min jrid jipprova xi haga, ghandu jressaq l-ahjar prova, u dan jista' biss jaqa' fuq prova sekondarja kemm il-darba din l-ewwel jew l-ahjar prova mhiex disponibbli. Hu veru wkoll, izda, li min ghandu jiggudika jista', skond il-ligi, u minkejja dan il-principju fondamentali appena msemmi, joqghod fuq ix-

xhieda anke ta' persuna wahda jekk b'dak li tghid din il-persuna, jikkonvinci lill-gudikant sal-grad tal-konvinciment morali mill-htija tal-persuna akkuzata.

L-prova indizzjarja trid tkun wahda assolutament univoka, li tipponta biss minghajr dubju dettat mir-raguni lejn fatt jew konkluzzjoni wahda. Ovvjament jekk fatt jew cirkostanzi jistghu ragjonevolment jinghataw aktar minn tifsira jew interpretazzjoni wahda, tkun li tkun, allura dik ma tkunx prova ndizzjarja tajba, skond il-ligi, sabiex in bazi taghha tista' tinstab htija. Kif tghid u titlob il-ligi, biex prova ndizzjarja tigi ammessa bhala prova valida fis-sens li wiehed jista' ragjonevolment jasal ghall-konkluzzjoni tieghu ta' htija in bazi taghha bla ebda dubju dettat mir-raguni, irid ikun moralment konvint minn dan ir-rekwizit ta' l-univocita' taghha, cioe' li dik il-prova tfisser biss u xejn aktar li l-akkuzat huwa hati ta' dak addebitat lilu w, allura, kull dubju ragjonevoli fir-rigward ghandu jmur favur l-akkuzat skond il-ligi.

Wiehed ghandu jkun ferm attent fl-apprezzament u nterpretazzjoni tal-prova ndizzjarja ghaliex ghalkemm din hi prova ferm importanti, u kultant anke aktar mill-prova diretta, pero', din hi prova li facilment tista' tqarraq lil dak li jkun qed jghamel l-interpretazzjoni w apprezzament taghha.[8]

19. Illi f'dan il-każ, huwa importanti wkoll li din il-Qorti tirreferi għar-regola tal-**hearsay** u kif din tiġi applikata fil-kamp penali Malti. L-artikoli 598 u 599 tal-Kodiċi ta' Organizazzjoni u Proċedura Ċivili (Kap 12) li jirregolaw il-**hearsay evidence**, u reżi applikabbli fi proċedimenti quddiem Qrati ta' Ġustizzja Kriminali bis-saħħa tal-artikoli 520(1)(d) u 645 tal-Kodiċi Kriminali jgħidu kif ġej:

598. (1) Bħala regola, il-qorti ma tiħux qies ta' xiehda dwar fatti li x-xhud igħid li ġie jafhom mingħand ħaddieħor jew li qalhom ħaddieħor li jista' jinġieb biex jagħti xiehda fuq dawk ilfatti.

(2) Il-qorti tista', ex officio, jew fuq oppożizzjoni tal-parti, ma tħallix jew tiċħad li jsiru mistoqsijiet bi skop li jittieħdu xiehda bhal dawk.

(3) Iżda l-qorti tista' ġġiegħel lix-xhud li jsemmi l-persuna li mingħandha jkun sar jaf il-fatti li għalihom jirriferixxu dawk ilmistoqsijiet.

599. Il-qorti tista', skont iċ-ċirkostanzi, tippermetti xiehda fuq kliem ħaddieħor u tieħu qies tagħha, meta dan l-istess kliem ħaddieħor ikollu, fih innifsu, importanza sostanzjali, fuq il-meritu tal-kawża jew ikun jagħmel parti mill-meritu; inkella meta dan ħaddieħor ma jkunx jista' jinġieb biex jixhed, u l-fatti jkunu tali li ma jkunux jistgħu jiġu ppruvati sewwa xort'oħra, l-aktar f'każijiet ta' twelid, ta' żwieġ, ta' mewt, ta' assenza, ta' servitù, ta' rjieħ ta'immobbli, ta' pussess, ta' drawwiet, ta' ġrajjiet storiċi pubbliċi, ta'reputazzjoni jew ta' fama, ta' kliem jew fatti ta' nies li mietu jew li jkunu assenti u li ma kellhom ebda interess li jgħidu jew jiktbu l-falz, u ta' fatti oħra ta' interess ġenerali jew pubbliku jew li jkunu magħrufa minn kulħadd.

[8] Deċiża nhar il-5 ta' Lulju 2002 mill-Imħallfin Noel Arrigo, Joseph A. Filletti u Patrick Vella.

20. Fil-kawża deċiża minn din il-Qorti diversament presjeduta fl-ismijiet **Il-Pulizija vs Janis Caruana** tal-14 ta' Mejju 2012 mill-Imħallef Lawrence Quintano il-kwistjoni tal-**hearsay evidence** kienet ġiet indirizzata b'dan il-mod:

> 21. Bir-rispett kollu, il-hearsay rule tagħna (fl-artikolu 599) mhix daqshekk riġida daqs kemm wieħed jaħseb. Fil-fatt l-ewwel parti ta' dan l-artikolu jgħid hekk:
> '599. Il-qorti tista', skont iċ-ċirkostanzi, tippermetti xiehda fuq kliem ħaddieħor u tieħu qies tagħha, meta dan l-istess kliem ħaddieħor ikollu, fih innifsu, importanza sostanzjali, fuq il-meritu tal-kawża jew ikun jagħmel parti mill-meritu; inkella meta dan ħaddieħor ma jkunx jista' jinġieb biex jixhed, u l-fatti jkunu tali li ma jkunux jistgħu jiġu ppruvati sewwa xort'oħra,'
>
> 22. Fil-fatt fil-kawża 'Joseph Mary Vella et versus il-Kummissarju tal-Pulizija' il-Qorti Kostituzzjonali nhar it-13 ta' Jannar 1988 qalet hekk:
> 'Issa, fil-każ preżenti, si tratta ta' depożizzjoni ta' xhud dwar x'qallu ħaddieħor li ma jistax jiġi prodott minħabba li x-xhud ġie marbut bis-sigriet professjonali fuq l-identita' ta'dan il-ħaddieħor. Ċertament il-klem ta' dan il-ħaddieħor jistgħu, fiċ-ċirkostanzi tal-każ, ikollhom importanza sostanzjali fuq il-mertu tal-kawża. Għalhekk il-Qorti ma tara l-ebda raġuni l-għala għandha tiddipartixxi millkonlużjoni tal-ewwel qorti (li tħalli lil dan ix-xhud jiddeponi).'
>
> 23.Ukoll fl-Ingilterra u f'Wales ir-regola tal-hearsay m'għadhiex stretta daqsa qabel. Il-Qorti Ewropea Dwar id-Drittijiet tal-Bniedem fil-każ ' Al-Khawaja and Tahery versus the United Kingdom' tal-15 ta' Diċembru 2011 (deċiżjoni tal-Grand Chamber) qalet hekk f'pargrafu 130:
>
> 'However, the Court notes that the present cases have arisen precisely because the legal system in England and Wales has abandoned the strict common law rule against hearsay evidence. Exceptions to the rules have been created, notably in the 1988 and 2003 Acts, which allowed for admission of ST's statement in Al-Khawaja's case and T's statement in Tahery's case.'
>
> 24. Fil-każ ta' Al-Khawaja, ST kienet għamlet rapport lill-Pulizija numru ta' xhur sewwa wara li kienet allegatament assaltata minn tabib. ST għamlet suwiċidju qabel il-ġuri. L-Imħallef li ppresieda ħalla li jinqara r-rapport waqt il-ġuri u ta direzzjonijiet appożiti. (Ara paragrafi 9 -19 tal-istess sentenza). Il-Grand Chamber ma sabitx vjolazzjoni talartikolu 6 (ara par.158 tas-sentenza).
>
> 25. Issa, jekk wieħed janalizza s-sitwazzjoni fil-każ li jinsab fil-preżent quddiem il-Qorti, ir-rapport bl-ebda mod ma jgħid li min għamel ir-rapport dwar is-serqa indika lill-appellant. Kieku kien hekk ir-rapport kien ikun prova li sar it-tali kliem iżda mhux prova li l-appellant wettaq is-serqa għalkemm l-istess rapport kien ikun jista' jintuża biex jikkorobora provi oħra. (Ara: Subramianiam v Public Prosecutor (1956) 1.W.L.R.956 at 969, PC).2 Fir-

rapport odjern m'hemmx xi allegazzjoni bħalma ma għamlet ST fil-każ 'Al-khawaja vs UK' jew xi sitwazzjoni simili għal dak li aċċettat il-Qorti Kostituzzjonali. Hawn għandna biss rapport li saret is-serqa, ta' xhiex, fejn u meta. Min għamel ir-rapport mhux Malti, ma semma lil ebda persuna bħala suspettat, u ma jistax joqgħod jinġieb Malta biex jikkonferma li saret serqa ta' laptop. Terġa' min għamel irrapport ma joqgħodx f'xi pajjiż fil-viċin.

26. Għalhekk il-Qorti, wara li rat iċ-ċirkostanzi tal-każ, u wara li rat l-artikolu 599 tal-Kap 12 res applikabbli għall-Kap 9, qed tiddeċiedi li fil-proċess teżisti prova li hija ammissibbli. Ir-rapport huwa prova li saret is-serqa u ta' xejn aktar.

21. Oltre minn hekk fis-sentenza tal-Qorti Kriminali deċiża nhar l-24 t'Ottubru 2011 fil-kawża fl-ismijiet **Ir-Repubblika ta' Malta vs Mario Azzopardi** ġie deċiż is-segwenti:

Li l-artikoli relevanti dwar il-Hearsay Rule huma l-artikoli 598 u 599 tal-Kap 12 reżi applikabbli għall-Kap 9 bl-artikolu 645 tal-Kap 9.

Il-każ li mhux l-ewwel darba li ġie ċitat b'approvazzjoni dwar il-hearsay rule f'kawżi ta' natura kriminali huwa Subramaniam v. Public Prosecutor fejn insibu dan il-kliem:
'Evidence of a statement made to a witness by a person who is not himself called as a witness may or may not be hearsay. It is hearsay and inadmissible when the object of the evidence is to establish the truth of what is contained in the statement. It is not hearsay and is admissible when it is proposed to establish by the evidence, not the truth of the statement, but the fact that it was made. The fact that the statement was made, quite apart from its truth, is frequently relevant in considering the mental state and conduct thereafter of the witness or of some other person in whose presence the statement was made.'

Jekk wieħed jimxi mal-prinċipji ta' dan il-każ allura ċerti persuni li magħhom ikun tkellem l-allegat vittma jistgħu jkunu prodotti (per eżempju, psikologu, għalliem jew social worker, il-ġenituri jew qraba fil-qrib tal-allegat vittma). Dawn jistgħu jixhdu li l-allegat vittma tassew qal hekk. Tali xhieda hija biss prova li l-allegat vittma tassew qal hekk, iżda mhux li dak li qed jgħid l-allegat vittma huwa tassew minnu. Jekk wieħed jeżamina l-ewwel sentenza tal-artikolu 599 tal-Kap 12, wieħed jista' jikkonkludi li l-hearsay rule fil-Liġi tagħna mhix daqshekk assoluta. U filfatt hekk qalet il-Qorti Kostituzzjonali hija u tiddeċiedi il- każ 'Joseph Mary Vella et versus Il-Kummissarju tal-Pulizija' (13 ta' Jannar 1988) fejn il-Qorti kkonfermat digriet tal-Prim'Awla biex jitħalla jixhed Prokuratur Legali li kien marbut bis-sigriet professjonali. Dan tħalla jixhed mingħajr ma kellu jikxef isem it-terza persuna li kienet qaltlu biex il-fatti li fuqhom kellhom jixhed il-Prokuratur Legali. Peress li d-depożizzjoni, li tista' tkun hearsay, tista' tkun prova diretta li ntqal xi ħaġa, ma tistax tiġi esklusa flistadju tal-eċċezzjonijiet preliminari.

F'dak li huma deċiżjonijiet kriminali, il-Qrati tagħna issa ilhom sew isegwu il-prattika dwar il-hearsay rule. (Ara dwar dan il-punt: Ir-Repubblika versus

Meinrad Calleja). Reċentement il-Qorti tal-Appell Kriminali diversament preseduta qalet hekk:’

> Fil-limit tal-użu li għamlet l-ewwel Qorti tal-okkorenza msemmija, ma hemm xejn irregolari. Hu ben stabbilit li waqt li prova hearsay ma hix prova tal-kontenut ta’ dak li jiġi rapportat li ntqal, hi prova li dak rapportat li ntqal fil-fatt intqal fiċ-ċirkostanzi, data, post u ħin li ntqal u in kwantu tali hi ċirkostanza li meħuda ma’ provi u ċirkostanza oħra tista’ wkoll tikkontribwixxi għall-apprezzament li tagħmel il-Qorti.’ (1 t’April 2011 ‘Il-Pulizija versus Fabio Schembri’ preseduta mill-S.T.O. il-Prim Imħallef Dr Silvio Camilleri).

22. Apparti dan fis-sentenza mogħtija mill-Qorti tal-Appell Kriminali fil-kawża fl-ismijiet **Ir-Repubblika ta’ Malta vs Angelus Vella**, deċiża nhar it-30 ta’ Lulju 2015, ir-regola dwar il-**hearsay evidence** ġiet spjegata b’dan il-mod kwantu sempliċi daqskemm ċar:

> Ilu ben stabbilit minn din il-Qorti, kif anki rilevat mill-ewwel Qorti fis-sentenza tagħha, li mhux kull relazzjoni ta’ x’qal ħaddieħor tikkostitwixxi hearsay evidence iżda jekk dak rapportat hux hearsay evidence jew le jiddependi mill-użu li wieħed jippretendi li jsir minn dak rakkontat. Jekk dak rakkontat jiġi preżentat bħala prova tal-kontenut tiegħu allura dak ikun hearsay evidence u bħala tali inammissibbli iżda jekk dak rakkontat jiġi preżentat mhux bħala prova tal-kontenut tiegħu iżda bħala prova li dak li ntqal verament intqal fiċ-ċirkostanzi ta’ data, post u ħin li fihom intqal allura dan ma jkunx hearsay evidence u huwa ammissibbli għal ċerti għanijiet legali legittimi bħal sabiex tiġi kontrollata x-xiehda diretta tax-xhud li l-kliem tiegħu ikun qiegħed jiġi rapportat jew, fiċ-ċirkostanzi idoneji, anki sabiex tiġi korroborata xiehda diretta oħra.

23. Illi l-Liġi tafda l-eżerċizzju tal-analiżi tal-provi primarjament f’idejn il-Qorti tal-Maġistrati. Dan peress li l-Qorti tal-Maġistrati tkun fl-aħjar qagħda tqis il-provi kollha għax, normalment, tkun għexet personalment il-proċess quddiemha. Hija tkun setgħet tara u tisma’ lix-xiehda jixhdu quddiemha - ħaġa li din il-Qorti ma kellhiex l-opportunita li tagħmel. U għalhekk huwa għaqli li l-Liġi tħalli prinċipalment dan l-eżerċizzju ta’ analiżi u apprezzament tax-xiehda tax-xhieda f’idejn il-Qorti tal-Maġistrati; liema eżerċizzju huwa importanzi ħafna u li din il-Qorti ttih il-piż li jixraqlu, in kwantu ma jistax jiġi disturbat kif ġieb u laħaq.

24. Anke fejn il-Qorti tal-Maġistrati, għal xi raġuni jew oħra, ma tkunx semgħet ix-xhieda kollha hi stess, xorta waħda l-Liġi tafda l-eżerċizzju tal-analiżi u deċiżjoni dwar il-fatti f’idejn il-Qorti tal-Maġistrati. Il-Qorti tal-appell xorta tibqa’ Qorti tat-tieni grad, biex, fil-każijiet appellati tara jekk u safejn il-Qorti tal-Maġistrati setgħetx legalment u raġonevolment tasal għall-konklużjonijiet milħuqa minnha in bażi għall-dawk il-provi u l-argumenti legali miġjuba

quddiemha. Biss, kif intqal, din il-Qorti ma taqbadx u tibdel id-deċiżjoni tal-Qorti tal-Maġistrati kif ġieb u laħaq, u dan għar-raġuni miġjuba fil-kawża **Il-Pulizija vs Lorenzo Baldacchino** deċiża mill-Qorti Kriminali bħala Qorti tal-Appell deċiża nhar it-30 ta' Marzu 1963 mill-Imħallef William Harding fejn intqal is-segwenti:

> Ma hemmx bżonn jinghad li l-komportament tax-xhud (demeanour) hu fattur importanti ta' kredibilita (ara Powell, On Evidence, p. 505), u kien, ghalhekk, li inghad mill-Qrati Ingliżi segwiti anki mill-Qrati taghna, illi "great weight should be attached to the finding of fact at which the judge of first instance has arrived" (idem, p. 700), appuntu ghaliex "he has had an opportunity of testing their credit by their demeanour under examination".

25. In definittiva, kif intqal minn din il-Qorti diversament presjeduta fis-sentenza **Il-Pulizija vs. Vincent Calleja** deċiża nhar is-7 ta' Marzu 2002 din il-Qorti, bħala Qorti ta' reviżjoni tas-sentenza tal-Qorti tal-Maġistrati ma terġax tagħmel ġudizzju ġdid fuq il-każ f'dak li għandu x'jaqsam mal-valutazzjoni u evalwazzjoni tal-fatti tal-każ, iżda tillimita biss ruħha biex tara jekk id-deċiżjoni tal-Qorti tal-Maġistrati kienetx "unsafe and unsatisfactory" fuq il-bażi tar-riżultanzi li jkollha quddiemha dik il-Qorti. B'hekk din il-Qorti ma tistax tissostitwixxi d-deċiżjoni tal-Qorti tal-Maġistrati sakemm id-deċiżjoni ta' dik il-Qorti ma tkunx "unsafe and unsatisfactory". Jiġifieri jekk din il-Qorti tara li l-Qorti tal-Maġistrati setgħet legittimament u raġonevolment tasal għall-konklużjonijiet li waslet għalihom fuq il-bażi tal-provi u tal-argumenti legali li kellha quddiemha, allura din il-Qorti ma tistax taqbad u tibdel il-konklużjonijiet ta' dik il-Qorti – anke jekk il-Qorti tal-Appell Kriminali setgħet kienet tasal għal konklużjoni differenti minn dik milħuqa mill-Qorti tal-Maġistrati.

E. IL-KONSIDERAZZJONIJIET TA' DIN IL-QORTI

Ikkunsidrat

26. Illi nhar is-7 ta' Settembru 2018, waqt spezzjoni li saret minn Mira Borg Pisha bħala rappreżentanta tal-Awtorita' tas-Saħħa u s-Sigurta fuq il-Post tax-Xogħol, ġie innutat li f'binja li ġġib l-indirizz Speranza Court, fi Triq il-Ħarifa kantuniera ma' Vjal l-Indipendenza ġewwa l-Mosta, kien qiegħed isir xogħol ta' kostruzzjoni riskjuż. L-imsemmija rappreżentanta rat persuna ta' nazzjonalita' barranija li

kien qiegħed espost għall-perikolu li jaqa' minn għoli u nnutat li ma kienx hemm ilqugħ. Din il-persuna ġiet mitkelma u ndikat li l-imgħallem tagħha kien ċertu Orazio Vella b'dan li wara dan tal-aħħar ġie mitkellem u nħarġu d-debiti akkużi fil-konfront tiegħu.

Ikkunsidrat

27. Illi m'hemmx dubju dwar il-fatt li l-appellat VELLA kienet il-persuna li kienet inkarigata mix-xogħljiet li kienu qiegħdin isiru fis-sit ta' kostruzzjoni Speranza Court, Vjal l-Indipendenza kantuniera ma' Triq Il-Ħarifa ġewwa l-Mosta. Dan jistqarru VELLA stess fix-xhieda tiegħu. Ġie wkoll soddisfaċentement ippruvat li Vella kellu l-poter deċiżjonali fir-rigward ta' dawn ix-xogħlijiet li kienu qegħdin isiru tant li kien hu li attenda għal-laqgħat li saru mal-Awtorita' tas-Saħħa u s-Sigurta fuq il-Post tax-Xogħol wara li kienet ħarġet l-i *stop notice*. Inoltre, Mira Borg Pisha, rappreżentant tal-OHSA kelmet lil ħaddiem li kien intlemaħ fuq is-saqaf tal-kostruzzjoni, u dan minnufih identifika lill-imgħallem tiegħu bħala Orazio Vella, l-appellat.

28. Mill-atti jirriżulta l-appellat ma jikkontestax li **<u>effettivament dakinhar tas-7 ta' Settembru 2018 ma kienx hemm 'guard railing' jew 'edge protection'</u>** fil-parti tas-saqaf kif trid il-Liġi. Iżda huwa jilmenta li f'dak il-mument li saret l-ispezzjoni is-saqaf kien għadu ma nbeniex in kwantu kien għadu ma ingħatax il-konkos. Minħabba n-natura tax-xogħol li kien qiegħed isir f'dak il-mument, dan l-ilqugħ ma setax isir. F'paġna 70 l-appellat jgħid hekk:

> Xhud: **Aħna konna qegħdin nippreparaw ix-shuttering**[9], aħna ma nagħmlux railing 'il fuq aktar minn fejn nkunu qegħdin naħdmu, nagħmlu railing fejn nkunu qegħdin naħdmu biex jipproteġina għax inkella jista' jkun ta' ħsara minħabba r-riħ, mħabba elementi li jkunu ta' perikolu li jista' jinħakem. Allura konna qegħdin nagħmlu x-shuttering u lilhom spjegajtilhom sewwa dan, u imbagħad hi qatli nagħmel ir-railing.

29. Imbagħad f'paġna 71 l-appellat ikompli jelabora dwar il-mument li **<u>skont hu</u>** jkun jista' jsir dan l-ilqugħ:

> Difiża: Iġifieri bħala proċess x'isir l-ewwel, it-tieni u t-tielet? Qed tagħmel saff, x'tagħmel l-ewwel?
> Xhud: L-ewwel nagħmel ix-shuttering imbagħad nagħmlu l-ilqugħ, ovvjament ir-railing jitwaħħal mal-ilqugħ mbagħad inkunu nistgħu nagħtu l-konkos.

[9] Enfasi ta' din il-Qorti.

30. Mill-banda l-oħra l-Uffiċjal tal-Awtorita' dwar is-Saħħa u s-Sigurta' fuq il-Post tax-Xogħol, Mira Borg Pisha kienet ċara fl-osservazzjoni tagħha meta din xehdet kif dakinhar tas-7 ta' Settembru fuq is-saqaf tal-imsemmija binja dehret persuna li kienet qegħda f'għoli tant li kienet qiegħda f'riskju ta' waqgħa:

Xhud: Waqt li rajt lil din il-persuna barranija li kien qed jaħdem b'mod perikoluż fejn kien hemm riskju ta' waqat mill-għoli../..

.../....

Xhud: Is-site kienet magħluqa u jiena ma stajtx nidħol. Jiena minn barra, minn barra ma nistax nikkonferma x'qed isir xogħol, **jien nara dan il-persuna li jipprova jiġbed għall-isfel**.

31. U dan ir-riskju minħabba n-nuqqas ta' 'edge protection' jirriżulta li kien ilu jiġi osservat mill-Health and Safety Advisor Stefan Salamone sa mit-3 ta' Awissu 2018 fejn imbagħad isegwu żewġ rapporti oħra magħmulin fl-10 ta' Awissu u fis-27 ta' Awissu tal-istess sena li lkoll jissottolinejaw dan il-periklu, fost nuqqasijiet oħrajn li ġew identifikati u li kienu jeħtieġ l-hekk imsejħa 'remedial action'. F'paġna 67 Stefan Salamone jixhed:

Xhud: Fir-rapport hemm numru ta' ritratti li juri postijiet fejn ma kienx hemm railings u wieħed jista' jaqa' mill-għoli.

32. Din il-Qorti tqis li jirriżulta wkoll ippruvat u mhux ikkontestat li l-lqugħ rikjest mill-Awtorita' sar biss <u>**wara**</u> li nħarġet 'stop order' liema ordni tinsab esebita f'paġna 9 tal-atti proċesswali. F' paġna 64 Mira Borg Pisha tixhed hekk:

Difiża: Ngħid sew illi wara mbagħad bgħatulek ir-ritratti li juri li kien sar ir-railing għax ix-shuttering kien lest?
Xhud: Iva wara li saru remedial works l-istop notice ġiet revokata.

33. Dan il-fatt jixhdu wkoll l-appellat VELLA ex admissis f'paġna 71:

Difiża: Dan ġara fis-7 ta' Settembru kien hemm laqa' fl-11, mbagħad għamilt xi ħaġa biex neħħew l-istop notice?
Xhud: Iva, hi qaltli la wasalt f'dan il-fażi għamel il-railing ħalli nkunu nistgħu nieħdu r-ritratti tar-railing ta' x'kien imiss u jkunu jistgħu jtuni.
Qorti: Tiftakar kemm, minn meta ġiet l-inspector fuq il-post, sakemm inti għamilt dawn ix-xogħlijiet li qaltlek l-Awtorita' taf kemm -il ġurnata għaddiet?

Xhud: Ftit ġranet.

34. Minn dawn il-provi, jirriżulta li l-Qorti tal-Maġistrati kellha provi sodi li juru li

i. Dakinhar tas-7 ta' Settembru 2018 kien għaddej ix-xogħol fis-sit ta' kostruzzjoni in kwistjoni u li kien hemm il-ħaddiema ġewwa dan is-sit;
ii. Fuq nett tas-sit ta' kostruzzjoni kien hemm persuna li dehret li kienet qiegħda hemm fil-vesti ta' 'ħaddiem' hekk kif anki Mira Borg Pisha xehdet li osservat kif din il-persuna kienet qiegħda taħdem.
iii. Dan il-ħaddiem ma jidhirx li kien marbut b'xi 'personal protective equipment' li jikkwalifika bħala dak it-tagħmir xieraq sabiex isir ix-xogħol fil-għoli;
iv. Ma kienx hemm railings jew planki jew kwalsiasi forma ta' protezzjoni u salvagwardja kontra l-waqgħat mill-għoli la fid-data tas-7 ta' Settembru 2018 meta effettivament seħħet l-ispezzjoni u lanqas fiż-żmien ta' qabel meta kienu saru ispezzjonijiet mill-konsulent tal-'health and safety' Stefan Salamone;
v. L-ilqugħ kif rikjest mill-Awtorita' tas-Saħħa u Sigurta' fuq il-Post tax-Xogħol sar wara li kienu saru xi diskussjonijiet f'dan ir-rigward bejn l-Awtorita' u l-appellat VELLA;
vi. Għalkemm l-appellat jgħid li f'dak il-mument meta kienet saret l-ispezzjoni mill-OHSA is-saqaf kien għadu ma tlestiex in kwantu ma kienx għadu ingħata l-konkos, mir-rapport ta' Stefan Salamone, f'paġna 49, u liema rapport kien ġie preżentat mill-istess Salamone matul ix-xiehda tiegħu mogħtija fl-24 ta' Frar 2021, fil-parti intitolata "G1" huwa jagħmel ir-rimarka li "Edge protection must be installed at roof level". Dan ir-rapport huwa datat 27 t'Awissu 2018. Dan ifisser illi żgur sa mis-27 t'Awissu 2018 l-appellat kien infurmat li ried jagħmel l-ilqugħ fil-livell tas-saqaf. Issa jekk ma kienx hemm il-bżonn li jsir dan l-ilqugħ f'dak l-istadju, żgur li Salomone - li kien imqabbad minn Mama Ma Limited u mhux mill-OHSA – ma kienx ikollu għalfejn li jniżżel bil-miktub bil-ħtieġa tiegħu fir-rapport li għamel.
vii. Fir-rapport ta' datat 10 t'Awissu 2018, iġifieri l-aħħar rapport ta' Salomone qabel il-waqfa tal-ferragosto, jirriżulta li f'paġna 42 Salomone kien irrimarka li kien hemm ukoll "various fall from height hazards noticed. Edge protection must be installed around all open edges exceeding 2m in height". F'dan ir-rapport tal-10 t'Awissu 2018 Salomone ma jirrimarkax speċifikament fuq il-ħtieġa li jitwaħħal ilqugħ fil-livell tas-saqaf. Kien biss fir-rapport tiegħu ta' wara, iġifieri dak tas-27 t'Awissu 2018 li huwa jsemmi speċifikament il-ħtieġa li

jsir ilqugħ fis-saqaf. Dan allura jindika li fis-27 t'Awissu 2018 kien hemm saqaf li ried jiġi protett permezz ta' lqugħ għaliex altrimenti Salomone ma kienx ikollu għalfejn isemmih speċifikament.

viii. Anzi apparti minn hekk meta jitqabblu r-ritratti f'paġna 54 fir-relazzjoni ta' Salomone mar-ritratti meħuda minn Borg Pisha f'paġna 8 jirriżulta kif l-ilmenti dwar in-nuqqas tal-ilqugħ fil-livell tal-gallerija tat-tieni sular kien sar; iżda mhux l-istess jista' jingħad għar-rigward tal-ilqugħ fil-livell tas-saqaf minn fejn jidher il-ħaddiem jittawwal għal isfel. Iġifieri meta jitqablu r-ritratti li kellha quddiemha l-Qorti tal-Maġistrati jirriżulta li fir-rapport tas-27 t'Awissu 2018 Salomone juri kif kien sar l-ilqugħ fil-galleriji li kienu jinsabu fit-tieni sular fl-istess waqt huwa jirrimarka li sa dak il-punt ma kienx għadu sar l-ilqugħ tas-saqaf fuq dak il-livell.

ix. Minbarra li dan jindika minnu nnifsu li allura fis-27 t'Awissu 2018 kien hemm saqaf li kellu jiġi protett bl-ilqugħ, jirriżulta li l-ħaddiem fotografat fir-ritratt f'paġna 8 kien jinsab miexi u jittawwal fil-livell tas-saqaf fuq it-tieni sular fis-sens li dan il-ħaddiem kien miexi fuq xi ħaġa solida, u ma kienx qed jimxi fl-arja. Iġifieri anke jekk wieħed, għal grazzja tal-argument jikkonċedi li l-konkos setgħa ma ingħatax jew ma kienx ingħata kollu, jirriżulta minn dak ir-ritratt fih innifsu li l-ħaddiem kien qiegħed jimxi fuq xi forma ta' struttura li diġa kienet tinsab fil-livell tas-saqaf tat-tieni sular. Dan anzi huwa msaħħaħ ukoll kemm mir-ritratti li jinsabu f'paġna 8 meħuda minn Borg Pisha, kif ukoll mir-ritratti li jagħmlu parti mir-rapport ta' Salomone f'paġna 53 u 54 minn fejn juri li fil-livell tat-tieni sular kien hemm diġa l-injam imqiegħed għall-fini tas-saqaf tat-tieni sular – kif jidher mir-ritratt li jinsab f'paġna 53 u li jġib in-numru 5. Li dan huwa s-saqaf tat-tieni sular jirriżulta wkoll imbagħad mir-ritratt tal-faċċata f'paġna 54 li juri l-istess livell tat-tieni sular wara li kien sar l-ilqugħ tal-injam għall-istess gallariji li jinsabu f'dak il-livell. Meta dawn ir-ritratti jitqablu mar-ritratti meħudin minn Borg Pisha waqt l-ispezzjoni f'paġna 8, din id-darba bil-kulur, jirriżulta b'mod ċar mhux biss li dawn ir-ritratti juru l-istess ilqugħ tal-injam li kien sar fil-livell tal-galleriji tat-tieni sular, iżda juru wkoll li l-livell tat-tieni sular, meta wieħed iħares sew lejn il-galleriji u t-twieqi fuq ġewwa tagħhom, jirriżulta li l-ambjent ta' ġewwa huwa kompletament mudlam u mhux imdawwal kif wieħed kien jistenna li jkun kieku dak is-sular kien għadu miftuh jew mhux imsaqqaf. Jirriżulta wkoll li minkejja dan, f'dik il-ġurnata meta saret l-ispezzjoni minn Borg Pisha, fil-livell tas-saqaf tat-tieni sular ma kienx hemm xi forma ta' lqugħ protettiv kif ftit jiem qabel kien saħaq fuqu Salomone fir-rapport tiegħu tas-27 t'Awissu 2018.

x. Kien biss wara li saru x-xogħolijiet rimedjali billi sar l-ilqugħ kif imbagħad jidher mir-ritratti f'paġna 55 u li ġew preżentati mill-

appellat stess li ġiet revokata l-i *stop notice* u x-xogħlijiet fuq is-sit setgħu jitkomplew.

Ikkunsidrat

35. Illi fis-sustanza tax-xiehda tiegħu f'paġni 70 u 71, Orazio Vella jikkonċedi li kien qiegħed jagħmel xogħolijiet fuq post tax-xogħol, f'dan il-każ ta kostruzzjoni, u li fuq dan il-post ta' kostruzzjoni kien hemm ħaddiem li kien jirrispondi lilu. L-obbligi li kien marbut bihom l-appellat Orazio Vella, persuna li tista' tiqies bħala "min iħaddem" skont l-Att dwar l-Awtorita' għas-Saħħa u s-Sigurta' fuq il-Post tax-Xogħol, Kapitolu 424 tal-Liġijiet ta' Malta, huma mnissla prinċipalment mill-Artikolu 6(1)(2) tal-Kapitolu 424 tal-Liġijiet ta' Malta. F'dan il-każ l-appellat ġie mixli mhux biss bi ksur ta' dawn id-dmirijiet iżda wkoll bi ksur tar-regolamenti numru 5.1., 5.2., 5.3., 5.4., u 5.5, tal-Iskeda IV Sezzjoni II Parti B tal-Avviż Legali 88 tas-sena 2018.

36. L-Artikolu 6 tal-Kapitolu 424 jitkellem b'mod ġenerali dwar l-obbligu ta' min iħaddem sabiex jiżgura s-saħħa u s-sigurta' tal-persuni kollha li jkunu hekk impjegati miegħu sabiex jagħmlu dak ix-xogħol li jkunu ġew imqabbda sabiex jagħmlu minnu. Il-Liġi tagħmilha ċara li dan l-obbligu ta' min iħaddem japplika anki f'sitwazzjoni fejn min iħaddem ikun ingaġġa persuni jew kumpaniji oħra sabiex iwettqu dan ix-xogħol. Min iħaddem xorta waħda jibqa' marbut b'dan l-obbligu li jassikura ambjent ta' xogħol ħieles minn riskji ta' korriment. Saħansitra l-Liġi żżomm ferm mal-prinċipju ta' responsabilita' ta' min iħaddem indipendentement mill-fatt li jistgħu wkoll jirriżultaw nuqqasijiet da parti tal-ħaddiema stess.

37. Fl-Artikolu 6(2), il-Liġi telenka numru ta' miżuri li min iħaddem irid iħaddan biex jassikura s-saħħa u s-sigurta' tal-ħaddiema tiegħu fuq il-post tax-xogħol:

> (2) Il-miżuri li għandhom jittieħdu minn min iħaddem biex jevita dannu fiżiku u psikoloġiku, korriment jew mewt, fuq il-postijiet tax-xogħol, għandhom jittieħdu fuq il-bażi ta' dawn il-prinċipji ġenerali ta' prevenzjoni li ġejjin, jiġifieri –
> (a) li jiġi evitat riskju;
> (b) l-identifikazzjoni ta' perikli assoċjati max-xogħol;
> (ċ) l-evalwazzjoni ta' dawk ir-riskji li ma jistgħux jiġu evitati;
> (d) il-kontroll mill-bidu ta' dawk ir-riskji li ma jistgħux jiġu evitati;

(e) li jittieħdu l-miżuri neċessarji kollha biex jirriduċu r-riskju kemm ikun raġonevolment prattiku, inkluż li jitbiddel dak li huwa perikoluż b'dak li ma jkunx perikoluż jew li jkun anqas perikoluż;
(f) billi tingħata prijorità lill-miżuri ta' protezzjoni kollettivi fuq miżuri ta' protezzjoni individwali;
(g) li jiġi adattat ix-xogħol għall-ħaddiem, partikolarment għal dak li għandu x'jaqsam mal-iddisinjar ta' postijiet tax-xogħol, l-għamla ta' tagħmir tax-xogħol u l-għażla ta' metodi ta' produzzjoni u ta' xogħol, u partikolarment sabiex jiġi mnaqqas xogħol monotonu u xogħol li jkollu rata ta' xogħol stabbilita minn qabel, u biex jitnaqqas l-effett tagħhom fuq is-saħħa;
(ħ) billi wieħed jaddatta ruħu għall-progress tekniku fl-interess tas-saħħa u tas-sigurtà fuq il-post tax-xogħol; u
(i) billi tiġi żviluppata policy ta' prevenzjoni globali uloġika li tkopri it-teknoloġija, l-organizzazzjoni ta'xogħol, il-kundizzjonijiet ta' xogħol, ir-relazzjonijiet soċjali u l-influwenza ta' fatturi li għandhom x'jaqsmumal-ambjent tal-post tax-xogħol

38. Illi dawn huma miżuri li jridu jittieħdu qabel, matul u anke wara li jkun tlesta x-xogħol biex jiġu evitati kull xorta ta' inċidenti fuq il-post tax-xogħol f'kull mument li jkun qiegħed isir dan ix-xogħol, u wħud minnhom anke wara li jispiċċa x-xogħol.

39. Dan l-obbligu tant huwa estensiv li ma joqgħodx jagħmel distinzjonijiet bejn stadji differenti tat-twettieq tax-xogħol. F'kull stadju tax-xogħol irid ikun hemm miżuri ta' protezzjoni tali li jkunu jassikuraw is-saħħa u s-sigurta fuq il-post tax-xogħol f'dak l-istadju tat-twettieq tax-xogħol partikolari. L-appellat jargumenta li fil-mument illi saret l-ispezzjoni ma setax isir l-ilqugħ għaliex kien għadu ma sarx ix-'shuttering'. Anke jekk dan kien minnu, jew anke jekk forsi mhux ix-shuttering kollu kien għadu sar sa dak l-istadju – allegazzjonijiet dawn li din il-Qorti qed tikkonsidrahom biss għall-grazzja tal-argument – xorta waħda jibqa' l-fatt li d-dmir tal-appellat li jħares is-saħħa u s-sigurta tal-ħaddiema tiegħu jibqa' mhux mittiefes. Huwa obbligat li jieħu dawk il-miżuri ta' prekawzjoni adatti għal dak it-tip ta' xogħol biex jiġu evitati riskji li xi ħaddiem jaqa' minn għoli.

40. Il-Liġi trid qabel xejn tevita r-riskju ta' waqa' mill-għoli – indipendentement mill-istadju li jkunu waslu fih ix-xogħolijiet. Il-miżuri li jridu jittieħdu jridu jkunu adatti għal dak l-istadju partikolari. Altrimenti ma jkunx jagħmel sens li l-ewwel jittieħed ir-riskju u mbagħad wara tittieħed il-miżura biex jiġi evitat dak ir-riskju. F'dan il-każ jirriżulta li l-ħaddiem kien qiegħed miexi fuq xi struttura solida fil-livell tas-saqaf tat-tieni sular u lqugħ biex jiġi evitat li jiekolha għal isfel ma kienx hemm kemm fis-27 t'Awissu 2018 meta kien ħareġ ir-

rapport Salomone, kif ukoll meta ttieħdu r-ritratti f'paġna 8 minn Borg Pisha. B'hekk fil-mument illi fis-7 ta' Settembru 2018 ma kienux jidhru li ttieħdu l-miżuri li tirrikjedi l-Liġi, kien jirriżulta li kien hemm ilksur tal-Liġi u l-konsegwenti responsabilita' penali tal-appellat.

41. Issa filwaqt li l-Artikolu 6 tal-Kapitolu 424 tal-Liġijiet ta' Malta huwa t'indoli ġenerali u jimponi l-obbligi fuq min iħaddem mingħajr ma jidentifika b'mod preċiż x'inhuma dawk il-miżuri fl-ispeċifiku li jeħtieġ li jittieħdu, l-Avviż Legali 88 tal-2018, fis-Sezzjoni II Pari B tal-Raba' Skeda tagħha, u liema Avviż Legali kien daħal fis-seħħ fl-1 t'Awissu 2018, jindika b'mod eżwarjenti x'inhu dak it-tagħmir li jrid jintuża sabiex jiġu evitati waqgħat mill-għoli kif ukoll x'miżuri jridu jittieħdu għall-istess skop:

> Waqgħat mill-għoli
>
> 5.1. Ix-xogħol fil-għoli għandu jiġu ppjanati sew u mwettqa fuqil-bażi tal-ħtiġijiet tal-artikolu 6(2) tal-Att u r-regolament 10 tar-Regolamenti dwar DispożizzjonijietĠenerali għas-Saħħa u s-Sigurtà fuq il-Postijiet tax-Xogħol, (L.S. 424.18).
>
> 5.2. Fejn isir ix-xogħol fil-għoli, kull min iħaddem u, jew il-persuna impjegata għal rasha, għandhom jieħdu miżurixierqa u suffiċjenti biex jipprevjenu kull persuna li taqa'distanza li tista' tikkawża dannu personali.
>
> 5.3. Fil-prinċipju, xogħol fil-għoli għandu jitwettaq biss b'tagħmir xieraq jew li jintużaw mezzi kollettivi ta'protezzjoni bħal bennieni, pjattaformi jew xbieki ta'sigurtà.Fejn bennieni huma wżati, dawn għandhom ikunu solidi, għoljin biżżejjed u jkollhom almenu zokklu, poġġaman prinċipali u poġġaman intermedju jew alternattiva ekwivalenti. Jekk l-użu ta' tagħmir bħal dan ma jkunx possibbli minħabba n-natura tax-xogħol, għandhom jiġu pprovduti mezzi xierqa ta' aċċess u arneż tas-sigurtà jew metodi oħra ta' ankoraġġ għandhom jintużaw.
>
> 5.4 Ilqugħ protettiv, barrieri jew forma oħra ta' protezzjoni għandu jiġi mwaħħal madwar garigori, turġien, xaftijiet, gallariji, it-truf, fetħiet u f'xi oqsma oħra kollha fejn kull persuna tista' taqa' distanza li tista' tikkawża ħsara personali, jew li jaqgħu ġewwa xi likwidu jew materjal li jinvolvu riskju mill-għarqa jew korriment serju.
>
> 5.5 Ilqugħ prottetiv, barrieri jew forma oħra ta' protezzjoni għandhom ikunu ta' kostruzzjoni tajba, materjal tajjeb usod, ta' għoli adegwat, u ta' saħħa adegwata għall iskopli huma użati. Rpar, barriri jew forma oħra ta'protezzjoni għandhom ikunu mqiegħda sabiex jevitaw safejn hu possibli l-waqgħa tal-persuni. Meta l-għeluq huwa użat, dan għandu jkun jiftiehem b'mod li jipprevjeni l-waqa' ta' persuni, materjal jew oġġetti, liema kopertura għandha tkun kjarament mmarkata biex turi l-iskop tagħha,

tiġi mwaħħla sew fil-pożizzjoni, tkun ta' kostruzzjoni tajba u ta' saħħa adegwata għall-iskop li huma użati.

42. Illi kif diġa ntqal iktar 'il fuq, kemm mix-xiehda ta' Mira Borg Pisha kif ukoll minn dik ta' Stefan Salonome, jirriżulta li dakinhar tas-7 ta' Settembru 2918 kif ukoll fil-jiem ta' qabel, l-appellat ma kellux fuq il-post ta' fejn kien qiegħed isir ix-xogħol riskjuż, tagħmir jew ilqugħ bħal dak indikat fil-Liġi. B'hekk dan ifisser li x-xogħol li kien qiegħed isir, u b'mod partikolari dak li kien iġorr miegħu riskju ta' waqa' mill-għoli, kien qiegħed isir bi ksur tal-Liġi.

43. Kif intqal iżjed il-fuq, din il-Qorti tqis li kemm mill-verżjoni mogħtija minn Mira Borg Pisha kif ukoll mis-sustanza ta' dak li xehed l-appellat, jirriżulta li l-persuna li fis-7 ta' Settembru 2018 dehret qiegħda fuq is-saqaf tittawwal għal isfel kienet wieħed mill-ħaddiema tal-appellat. Dan jingħad ukoll fid-dawl ta' dak li stqarret Mira Borg Pisha meta din qalet li ratu 'jipprova jiġbed għal isfel'. Minbarra dan l-appellat jikkolloka wkoll lil dan il-bniedem fil-kuntest tal-post tax-xogħol u mhux biss bħala xi persuna li kienet hemmhekk b'mod okkażjonali.

44. Għal dawn ir-raġunijiet, din il-Qorti tqis li l-Avukat Ġenerali għandha raġun fl-ilment tagħha li resqet f'dan l-appell. Il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) kellha provi sodi biżżejjed sabiex segħet legalment u raġonevolment issib lill-appellat ħati ta' l-ewwel imputazzjoni li nġiebet fil-konfront tiegħu.

45. Għalhekk din il-Qorti tqis li l-appell tal-Avukat Ġenerali jimmerita li jiġi milqugħ.

Ikkunsidrat

46. Illi f'dan il-każ, skont l-artikolu 38 tal-Kapitolu 424 tal-Liġijiet ta' Malta:

> 38.(1) Kull persuna li tikser xi dispożizzjoni tal-artikoli 6, 7,17 jew 18, jew tikser xi dispożizzjoni ta' xi regolamenti magħmula skont dan l-Att, u kull persuna li tinftiehem jew tipprova, jew li tgħin, tħajjar, tagħti parir jew tqabbad lil xi persuna oħra, biex tikser id-disposizzjonijiet hawn aktar qabel imsemmija, tkun ħatja ta' reat kontra dan l-Att.
>
> ...

(3) Kull persuna li tagħmel xi reat kontra dan l-Att jew regolamenti magħmula taħt dan l-Att teħel, meta tinstab ħatja, il-piena ta' priġunerija għal żmien ta' mhux iżjed minn sentejn jew multa ta' mhux inqas minn erba' mija u ħamsa u sittin euro u sebgħa u tmenin ċenteżmu (465.87) iżda mhux iżjed minn ħdax-il elf u sitt mija u sitta u erbgħin euro u sebgħa u tmenin ċenteżmu(11,646.87), jew dik il-multa u priġunerija flimkien; u barra minnhekk, il-Qorti tista' wkoll, fuq it-talba tal-prosekuzzjoni, tħassar il-liċenzi kollha, b'ordnijiet bil-miktub jew permessi maħruġa lil jew f'isem il-persuna misjuba ħatja in konnessjoni mal-post tax-xogħol fejn ikun sar ir-reat:

Iżda ebda proċedimenti ma jittieħdu kontra xi persuna li,wara li tkun irċeviet avviż mill-Awtorità għall-pagament ta' penali ta' mhux aktar minn erba' mija u ħamsa u sittin euro u sebgħa u tmenin ċenteżmu (465.87) għax tkun kisret xi dispożizzjoni ta' dan l-Att jew regolamenti magħmula taħt dan l-Att, tottempera ruħha mad-disposizzjonijiet ta' dan l-artikolu, u tħallas dik il-penali lill-Awtorità, fiż-żewġ każi fi żmien ħmistax-il ġurnata minn meta tkun irċeviet dak l-avviż.

47. Illi f'dan il-każ jirriżulta li mir-rapporti ta' Salomone li fejn kien ikun hemm xi nuqqasijiet, l-appellat kien jirrimedjahom. Jirrużlta wkoll l-appellat kien ottempera ruħu immedjatament wara li kien ġie sollecitat mill-Awtorita sabiex jirrimedja nuqqasijiet li kien hemm fuq is-sit. Dan ifisser li l-appellat irid ikun iżjed attent biex jagħraf jieħu dawk il-miżuri ta' prekawzjoni intiżi biex iħarsu s-saħħa u s-sigurta fuq il-post tax-xogħol immedjatament u mhux jistenna lil Salomone jew lill-Awtorita tiġbidlu l-attenzjoni. Wara kollox huwa fl-interess tiegħu ukoll li jagħmel dan kemm għax jista' jweġġa hu, daqskemm jista' jweġġa' xi ħaddiem li jkollu miegħu u jġibu f'koċċ inkwiet. Fiċ-ċirkostanzi ta' dan il-każ, din il-Qorti tqis li għandha timponi multa viċin tal-minimu.

Deċide

Għal dawn ir-raġunijiet, il-Qorti qiegħda tilqa' l-appell tal-Avukat Ġenerali billi :

i. Tikkonferma s-sentenza appellata f'dik il-parti fejn illiberat lill-appellat mit-tieni imputazzjoni miġjuba kontra tiegħu;
ii. Tħassar u tirrevoka s-sentenza appellata fejn ma sabitux ħati tal-ewwel imputazzjoni miġjuba kontra tiegħu;

u minflok :

iii. issibu ħati tal-ewwel imputazzjoni miġjuba kontra tiegħu,

iv. u wara li rat l-artikoli 6(1)(2) u 38(3) tal-Kapitolu 424 tal-Liġijiet ta' Malta nonche r-regolamenti numri 5.1., 5.2., 5.3., 5.4., u 5.5, tal-Iskeda IV, Sezzjoni II, Parti B, tal-Avviż Legali 88 tas-sena 2018;

v. tikkundannah għal multa qrib il-minimum ta' ħames mitt Ewro (€500).

Aaron M. Bugeja
Imħallef